

Milko Kelemen

DOCTOR HONORIS CAUSA

Sveučilište u
Zagrebu

Profesor Milko Kelemen

CURRICULUM VITAE

Rođen 30. ožujka 1924. u Slatini.

U njegovoj se obitelji rado muziciralo, a gajila se ljubav i prema drugim umjetnostima. Kelemen je već zarana pokazao glazbenu nadarenost, a prvu je glazbenu poduku iz glasovira dobio od bake u devetoj godini života.

— OBRAZOVANJE

- 1942. uči glasovir kod Melite Lorković u Zagrebu. Već se kao dvanaestogodišnjak okušao u skladanju, no te se skladbe ne nalaze u popisu njegovih djela
- 1945. započinje Studij skladanja
- 1951. diplomirao je u razredu Stjepana Šuleka na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu
- 1953. radi kao docent na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu
- 1954. usavršava se najprije u Parizu kod Oliviera Messiaena i Tonyja Aubina
- 1954. i 1955. posjećuje ljetne tečajeve u Sieni (*Academia Chigiana*), gdje se dalje usavršava kod Vita Frazzija
- 1958. i 1959. studira kod Wolfganga Fortnera u Visokoj glazbenoj školi u Freiburgu/Br. Istodobno sudjeluje i na međunarodnim tečajevima za novu glazbu u Darmstadtu

1966. – 1968. kao stipendist *Zaklade Alexander von Humboldt* studira u novoosnovanom Siemensovu studiju za elektroničku glazbu u Münchenu

1966. i 1968. boravi u Berlinu kao stipendist Njemačke službe za akademsku razmjenu (DAAD)

— RADNA POVIJEST

1969. – 1972. profesor na Konzervatoriju *Robert Schumann* u Düsseldorfu

1973. – 1990. do umirovljenja 1990. podučavao je skladanje u Visokoj glazbenoj školi u Stuttgartu, gdje i danas živi

Kao gostujući profesor predavao je na brojnim institucijama, među kojima i na Sveučilištu Yale i na Schönbergovu institutu u Los Angelesu, te u Kanadi, Latinskoj Americi, Japanu, Hong-Kongu, Australiji i na Filipinima. Osim skladanjem, bavi se i pisanjem. Autor je brojnih članaka o suvremenoj glazbi i nekoliko knjiga, od kojih su neke objavljene i na hrvatskom jeziku (npr. *Labirinti zvuka*, 1972, *Svjetovi zvuka*, 1999, *Poruka pateru Kolbu*, 2002. i t. d.)

Osnivač je i prvi predsjednik Muzičkog biennala Zagreb (MBZ), međunarodnog festivala suvremene glazbe, koji se održava od 1961. godine.

— NAGRADE I PRIZNANJA

Ovjenčan je brojnim nagradama i priznanjima:

1955. Nagrada Grada Zagreba za *Koncertne improvizacije*

1957. Nagrada Grada Zagreba za *Igre* za baritona i gudače

1960. Nagrada Grada Zagreba za Koncert za fagot i gudače

1961. Beethovenova nagrada Grada Bonna za *Transfiguracije* za glasovir i orkestar

1963. Nagrada talijanske sekcije Međunarodnoga društva za suvremenu glazbu za *Radiant* za komorni ansambl

1969. Nagrada *Bernhard Sprengel* grada Hannovera za gudački kvartet *Motion*

1973. Odlikovanje *Großes Bundesverdienstkreuz* Savezne Republike Njemačke za zasluge u kulturi

1975. Vjesnikova nagrada za glazbu *Josip Štolcer Slavenski* za *Mirabiliiu* za glasovir, dva orkestra i prstenasti modulator

1980. Odlikovanje *Chevalier des Arts et des lettres* francuskog Ministarstva kulture

1984. Nagrada *Vladimir Nazor* za životno djelo

1995. Odlikovanje Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića

1998. Priznanje Virovitičko – podravske županije

1999. Nagrada *Porin* za poseban doprinos hrvatskoj kulturi

2007. *European Culture Award*

Od 1999. počasni je građanin grada Slatine. U Zavičajnome muzeju Slatina pohranjena je i njegova ostavština.

Program

Georg Friedrich Händel: Canticorum Iubilo

UVODNO SLOVO

Prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš
rektor Sveučilišta u Zagrebu

GOVOR PROMOTORA

Akademik Nikša Gligo

PROGLAŠENJE POČASNIM DOKTOROM

I URUČENJE DIPLOME

ZAHVALA

Profesor Milko Kelemen

Gaudeamus igitur

–

GLAZBENI PROGRAM

Andante iz *Glazbe za violinu solo* (1956), izvodi: red. prof. art. Goran Končar

Uvodno slovo rektora Alekse Bjeliša

Poštovani gospodine profesore Milko Kelemen,

dopustite mi da Vas na početku ove svečane sjednice srdačno pozdravim u ime svih nazočnih članova Senata Sveučilišta u Zagrebu, članova Sveučilišnog savjeta, članova Povjerenstva za izbor u zvanje počasnog doktora, prorektora, ranijih rektora te u ime brojnih ovdje nazočnih Vaših suradnika i prijatelja. Konačno dopustite mi da Vam i osobno zaželim dobrodošlicu. Čast mi je što Vam se danas mogu prvi obratiti kao skladatelju svjetskoga glasa, jednom od najvećih imena suvremene hrvatske glazbe i nekadašnjem studentu Muzičke akademije našeg sveučilišta koji je u nastavku svoje mnogostruko bogate karijere pridonio ne samo razvoju Sveučilišta nego i općem kulturnom i umjetničkom razvoju svoje domovine Hrvatske.

Uvaženi visoki gosti, ekscelencije i uzvanici,
poštovane gospođe i gospodo,
poštovane kolegice i kolege,

okupili smo se danas kako bismo proveli odluku donesenu na 17. sjednici Senata u tekućoj 345. akademskoj godini, održanoj 16. rujna 2014., i promovirali profesora Milka Kelemena u počasnoga doktora Sveučilišta u Zagrebu.

Akademik Nikša Gligo uskoro će nas u ime povjerenstva za izbor podrobno upoznati s akademskim dosezima profesora Milka Kelemena, koji je svoju umjetničku karijeru započeo za vrijeme i nakon završenog studija kompozicije u Zagrebu te ju nastavio u inozemstvu kao skladatelj koji je ubrzo postao jedno od vodećih imena europske moderne glazbe i kao teoretičar glazbe i pedagog,

ponajprije na svojoj Muzičkoj akademiji, pa zatim na konzervatorijima u Düsseldorfu i Stuttgartu te na brojnim drugim europskim, američkim, azijskim i australskim visokim glazbenim školama na kojima je gostovao.

Dubok je i mnogostruk trag stvaralačkog djelovanja profesora Kelemena u proteklih više od šezdeset godina. Jednako su tako važni njegovi orijentiri na putu kojim je prošao. Ti orijentiri mnogima među nama, pa i onima bez profesionalnih glazbenih znanja i umijeća, pomažu razumjeti, pa i dokučiti glazbu današnjice. Danas je to spoznajni izazov, prije šezdesetak godina to je bio i izazov intelektualne hrabrosti i integriteta, izazov lomljenja stega i oslobađanja nataloženih i nametnutih ideoloških i estetskih dogmi i ograničenja. Milko Kelemen bio je jedan od onih mladih ljudi koji su tada krenuli u neizvjesno, u kreativnu potragu za novom glazbom, tragajući i uvijek ponovo propitujući njenu srž i izvorišta, kao i njenu svrhu i poruke, njenu povezanost s drugim medijima i spoznajnim sustavima našeg vremena.

Vrijedno je danas čitati njegove tekstove iz tih vremena, potvrditi ono što mnogi od nas osjećaju - kako je svaki stvaralački pothvat ujedno i dokaz visokog stupnja etičke savjesti, podsjetiti se kako je stvaralaštvo neminovno strukturiranje spoznaje ali i poniranje u nesvjesno, u prapočetke pred kojima ostajemo jednako nemoćni i zbunjeni kao i naši nebrojeni prethodnici, ne zaboraviti naposljetku kako u svakom raskidu ima i posvete prošleme.

Profesor Kelemen već je više od šezdeset godina pokretač. Bio je jedan od ključnih pokretača nove glazbe u svjetskim razmjerima, prije svega kao skladatelj, ali i kao autor brojnih programskih i teorijskih tekstova. Pokrenuo je i stvaranje i promišljanje nove glazbe. Jednako je velik njegov doprinos u pokretanju, organiziranju i osmišljavanju Muzičkog biennala u Zagrebu, od davne 1959. do današnjih dana. Čitanje njegovih zapisa iz tih vremena i njegovih sjećanja na susrete s onima koji su ta vremena obilježili stvaralaštvom i pregalaštvom potiče nas na premosnice do današnjih dana i generacija. Lijepo je vidjeti te analogije napora i težnji. Danas, kad dovršavamo zgradu Muzičke akademije, uputno je prisjetiti se sve one ustrajnosti i upornosti utkane u gradnju dvorane Lisinski. Jedna je prije skoro pola stoljeća otvorila novo blistavo razdoblje hrvatske glazbene scene; dovršenje druge, svi smo uvjereni, bit će novi uzlet Muzičke akademije našeg sveučilišta. Jednako je lijepo bilo biti u auditoriju Lisinskog 13. travnja 2013. sa studentima naših umjetničkih

akademija koji su nas izvedbom *Slavuja* podsjetili kako je prije pedeset godina zalaganjem našeg današnjeg laureata već jedno od prvih bijenala bilo obilježeno gostovanjem jednog Igora Stravinskog.

Puno je takvih ilustracija kontinuiteta u kojem su u velikom vremenskom rasponu brojne generacije svojim doprinosima neprestano potvrđivale trajnu hrvatsku prisutnost na svjetskoj glazbenoj sceni. Ponosni smo da se naša Muzička akademija jednako tako potvrđuje kao nepresušno vrelo novih i novih vrhunskih glazbenika bez kojih takav kontinuitet ne bi bio moguć. Danas odajemo priznanje osobi koja je desetljećima tom vrelu davala uvijek novu svježinu. Znam, gospodine Kelemen, da sam, nekoliko Vas puta oslovljavajući s „profesore“, i suviše reducirao vašu slojevitost skladatelja, dirigenta, teoretičara glazbe, ukratko, kako ste i sami jednom napisali, strastvenog tragača za nedostižnim i nedokučivim. Ponosni smo što smo svjedocima vašeg traganja, i što Vam dodjelom počasnog doktorata našeg sveučilišta želimo uzvratiti jednom malom kapljom ljubavi kao zahvalom za Vaš *Salut Au Monde*, i za sve one nebrojene kapi i iskrice koje su nam trebale, i kojima ste nas svojim stvaranjem i traganjem darivali.

Hvala Vam, profesore Kelemen!

Izvještaj povjerenstva za dodjelu počasnoga doktorata Senatu Sveučilišta u Zagrebu

Senat Sveučilišta u Zagrebu na svojoj je 16. sjednici održanoj 8. srpnja 2014., a na prijedlog Vijeća Muzičke akademije od 14. svibnja 2014, donio Odluku o pokretanju postupka za dodjelu počasnoga doktorata hrvatskome skladatelju, dirigentu i pedagogu Milku Kelemenu. Imenovano je i stručno povjerenstvo za ocjenu prijedloga Muzičke akademije u sastavu:

1. akademik NIKŠA GLIGO, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik
2. akademik RUBEN RADICA, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu (u mirovini)
3. prof. dr. sc. EVA SEDAK, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu (u mirovini)
4. prof. emer. VLADIMIR KRPAN, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu
5. red. prof. art. ENES MIDŽIĆ, Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

Isto povjerenstvo podnosi sljedeću ocjenu prijedloga Muzičke akademije:

Izvještaj s mišljenjem i prijedlogom

Hrvatski skladatelj, dirigent i pedagog Milko Kelemen rođen je 30. ožujka 1924. u Slatini. Studirao je i diplomirao skladanje u razredu Stjepana Šuleka na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (1945. – 1952.) a usavršavao se kod Tonyja Aubina i Oliviera Messiaena u Parizu (1954. – 1955.) te kod Wolfganga Fortnera u Visokoj glazbenoj školi u Freiburgu i. B. (1960. – 1961.). Kao stipendist zaklade "Alexander von Humboldt" radio je u Siemensovu elektroničkom studiju u Münchenu (1966. – 1968.) a od 1968. do 1969. boravi u Berlinu kao stipendist Njemačke službe za akademsku razmjenu (DAAD).

Od 1954. do 1969. predavao je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, na kojoj je od 1955. do 1969. vodio kolegij skladanja (kod njega su, među ostalima, diplomirali Silvio Foretić i Ruben Radica).

Od 1970. do 1972. predavao je skladanje u Visokoj glazbenoj školi u Düsseldorfu, a od 1973. do umirovljenja 1989. profesor je skladanja u Visokoj glazbenoj školi u Stuttgartu.

Godine 1961. osnovao je Muzički biennale Zagreb, međunarodni festival suvremene glazbe, i bio njegov prvi predsjednik. Tako je ne samo kao skladatelj nego i kao vrlo uspješan organizator utirao put suvremenim i avangardnim težnjama u hrvatskoj glazbi.

Nagrađivan je brojnim nagradama, među kojima Beethovenovom nagradom, koju dodjeljuje grad Bonn (1961.), nagradom talijanske sekcije Međunarodnoga društva za suvremenu glazbu (ISCM) (1962.), nekim nagradama grada

Zagreba, nagradom *Bernhard Sprengel* grada Hannovera (1969.) i nagradom *Vladimir Nazor* za životno djelo (1984.).

Dopisni je član Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 1988. godine.

***

Kelemenov skladateljski opus prolazi izrazito dinamičan razvoj. Moglo bi ga se podijeliti u tri razdoblja:

U prvome je razdoblju skladao u stilu koji je bio pod utjecajem folkloru (npr. Klavirska sonata iz 1954. i *Études contrapunctiques* iz 1959).

U drugome se razdoblju priklanja avangardnim težnjama u kojima na različite načine eksperimentira s funkcionalnošću glazbenih struktura, prihvaćajući prije svega aleatoričke postupke, no podvrgavajući ih vlastitim poimanjima glazbenosti, uvodeći i nove skladbene tehnike.

Treće razdoblje, od *Grand jeu* iz 1982. naovamo, obilježeno je njegovim otkrivanjem novih načina uporabe intervala i harmonije koju Kelemen običava nazivati "novom artikulacijom tonaliteta". U tom je trećem razdoblju također asimilirao ali i transformirao ranija skladateljska iskustva.

U tom je razvojnome procesu osobito značajna skladba *Composé* (1967.), u kojoj je prvi put precizno rabio novu funkciju intervala u okviru "nove artikulacije tonaliteta".

Kelemen je svoje estetičke ciljeve uvijek postavljao tako da ih je mogao realizirati svim raspoloživim mu tehnikama skladanja. Pritom je često posezao i za arhetipskim i egzotičnim sredstvima izražavanja. U multimedijском baletu-operi *Apocalyptic* (1973. – 1974.) Kelemen je u koautorstvu s Fernandom Arrabalom i Edmundom Kieselbachom, a okvirno se oslanjajući na *Knjigu nad knjigama*, posebnom i originalnom dramaturgijom i alegorijskim aluzijama opisao neke od trajnih i temeljnih problema čovječanstva u modernome dobu. Na sličnoj je liniji humanističkog angažmana i mnogo kasnija skladba *Salut au monde* (1998.) za soliste, dvostruki zbor, projek-

cije i svjetlosne efekte, u kojoj dramatsku napetost postiže i specifičnim tretiranjem vokalnosti.

Ovaj kratki oris značajki Kelemenove glazbe ujedno je i oris bitnih tendencija u razvoju nove hrvatske glazbe u drugoj polovici 20. stoljeća, jer Kelemen nedvojbeno, unatoč svome intenzivnom djelovanju u inozemstvu, toj glazbi svakako pripada, i to u svoj punini. Drugim riječima, hrvatska glazbena kultura 20. stoljeća sasvim bi drugačije izgledala da Kelemen nije njezin eminentni pripadnik.

A ne smije se nikako prešutjeti i njegova dragocjena inicijativa oko pokretanja Muzičkog biennala Zagreb, međunarodnog festivala suvremene glazbe. Potrebno se prisjetiti specifičnih okolnosti nastanka tog festivala koji su – pedesetih godina 20. stoljeća – prešutno pripremili grupa *Exat 51* i (nešto kasnije) *Gorgona* da bi se u istoj godini održavanja prvoga Biennala, tj. 1961. godine, pojavio upravo u Zagrebu i prvi međunarodni likovni pokret *Nove tendencije*. Egzaktno se može utvrditi da je Kelemen pratio te pripreme u likovnim umjetnostima i jasno osjećao potrebu da se nešto slično dogodi i u glazbi. Nastanak Biennala sigurno je pun pogodak i vrlo vrijedan čimbenik hrvatske kulture koji i danas traje.

Kelemenovu skladateljsku i glazbeničku ličnost podjednako uspješno dopunjuje i niz njegovih spisa o glazbi, ne samo onih koji su objavljeni kao knjige nego i kao članci u raznim časopisima na hrvatskome i njemačkome jeziku. Premda se ne bi moglo reći da Kelemenov spisateljski rad ide pod tzv. "skladateljsku teoriju", toliko karakterističnu za neke važne skladatelje 20. stoljeća, on svejedno otkriva njegove nazore i težnje koje je zanimljivo uspoređivati s onime što je postizao u glazbi.

MIŠLJENJE I PRIJEDLOG POVJERENSTVA

Iz svega iznesenoga mišljenja smo da hrvatski skladatelj, dirigent i pedagog Milko Kelemen doista zaslužuje dodjelu počasnoga doktorata Sveučilišta u Zagrebu. Štoviše, on je, prema članku 76. Statuta Sveučilišta u Zagrebu, doista osoba iznimnog svjetskog ugleda koja je značajno pridonijela napretku hrvatske i ne samo glazbene kulture.

Zato smo mišljenja da Milko Kelemen doista zaslužuje dodjelu počasnoga doktorata Sveučilišta u Zagrebu.

Zagreb, 9. srpnja 2014.

ČLANOVI STRUČNOGA POVJERENSTVA:

akademik NIKŠA GLIGO
akademik RUBEN RADICA
prof. dr. sc. EVA SEDAK
prof. emer. VLADIMIR KRAPAN
red. prof. art. ENES MIDŽIĆ

Sveučilište u Zagrebu

Senat

Klasa: 602 – 04/14 – 04/24

Urbroj: 380 – 021/109 – 14 – 6

Zagreb, 17. rujna 2014. godine

Na temelju članka 59. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju i čl. 76. Statuta Sveučilišta u Zagrebu, a na prijedlog stručnog povjerenstva u sastavu: akademik Nikša Gligo, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik povjerenstva; akademik Ruben Radica, sveučilišni profesor u mirovini Muzičke akademija Sveučilišta u Zagrebu, član; prof. dr. sc. Eva Sedak, sveučilišna profesorica u mirovini Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, članica; dr. sc. Vladimir Krpan, professor emeritus Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, član i red. prof. art. Enes Midžić, Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, član; Senat Sveučilišta u Zagrebu na 17. sjednici u 345. akademskoj godini (2013./2014.) održanoj 16. rujna 2014. donio je

Odluku

o dodjeli počasnog doktorata hrvatskom skladatelju, dirigentu i pedagogu Milku Kelemenu

- I.
Dodjeljuje se počasni doktorat Sveučilišta u Zagrebu profesoru Milku Kelemenu, hrvatskom skladatelju, dirigentu i pedagogu za izniman doprinos napretku hrvatske glazbene umjetnosti, međunarodnoj afirmaciji Republike Hrvatske, ugledu Sveučilišta u Zagrebu i Republike Hrvatske općenito.
- II.
Svečana promocija, upis profesora Milka Kelemena u knjigu počasnih doktora znanosti Sveučilišta u Zagrebu i uručenje diplome održat će se 26. rujna 2014.
- III.
Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Rektor
Prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš

Govor promotora akademika Nikše Glige

Za Milka Kelemena se nikada ne bi moglo reći da je radikalni glazbenik. Više je on sklon spontanom, ali i kritičkom, reagiranju na situaciju koju zatječe. I pritom ne preže od stalne potrage za novim izražajnim sredstvima, za novom građom, za novim tehnikama. Kelemena je tako na početku pedesetih godina prošloga stoljeća zapravo zatekao posve neizdiferencirani odnos prema folkloru i folklornoj glazbi općenito, a koji je bio naslijeđe "ideologije nacionalnoga smjera" između dvaju svjetskih ratova s jedne strane i prikladnosti folklornoga idioma u kratkotrajnoj vladavini socrealističke ideologije i njoj pripadajuće estetike nakon Drugoga svjetskog rata. Još je davne 1964. naš skladatelj Ivo Malec, koji je samo godinu dana mlađi od Kelemena, u svom glasovitom izlaganju na Jugoslavenskoj muzičkoj tribini u Opatiji našu međuratnu skladateljsku generaciju optužio zato što se nije nadahnjivala "na bitnostima Bartoka [nego] na folklornim marginalijama Bartoka".

No to ne znači da se Kelemen posve i zauvijek odrekao folkloru. Godine 1979. ponovnu će nazočnost folkloru u svojoj glazbi objasniti promjenama svojih nazora, koje su započele iskustvima stečenima na studijima u Parizu (1954. – 1955.) i u Freiburgu i. B. (1959. – 1960.): "S vremenom sam počeo primjećivati da me osvojene oblasti nisu uspijevale zanimati na duži rok i osjećao sam neodoljivu potrebu da se krećem uvijek dalje prema naprijed. Danas (tj. 1979. – op. N. G.) mi se čini da taj osjećaj nužnosti objašnjava duhovna izolacija u kojoj sam dulje vrijeme boravio i na koju sam sada reagirao tako da sam u glazbi počeo doživljavati gotovo pustolovnu vrstu slobode. Osjećao sam se blizak esteticu u kojoj je moralo biti mjesta za duhovnu fleksibilnost, mogućnost stvaralačkih mijena i odlaženje u udaljene predjele glazbenog. Sjetim li se danas tadašnjeg 'Oproštaja od folkloru', znam da je bio tek privremen. U novijim sam glazbenim sintezama, naime, ponovno znao na višoj razini razrađivati do tada prikrivene folklorne elemente."

Očito je Kelemenova velika sreća što se pravodobno uputio u svijet gdje se susreo s glazbom o kojoj se u Hrvatskoj onoga doba moglo samo sanjati, primjerice s glazbom Stravinskoga, Bartóka, Honeggera, Hindemitha, Schönberga, Weberna i Berga. I taj mu je susret zasigurno pomogao da se riješi dotadašnjih utega i – znao je on to – jalovih i pogrešnih uzora. Ta je prijelazna etapa u njegovu stvaralaštvu započela Klavirskom sonatom (1954.) i trajala je do 1968. godine, dakle do njegova preseljenja u Njemačku. Tada nastaju uglavnom komorne skladbe izrazito proturomantičkoga stava i bez velikih gesta, npr. *Glazba za violinu* (1957.), *Studija za flautu* (1959.), *Etudes contrapunctique* za puhački kvintet (1959.), *Radiant* (1962.) za komorni ansambl, itd.

Za Kelemena je glazba pustolovina s neizvjesnim ishodom, i njoj se predaje rabeći sva sredstva nove glazbe koja su mu na raspolaganju. Eksperiment s novom formom javlja se npr. već u *Konstelacijama* (1958.), sastavljenima od pet kraćih stavaka u kojima se izbjegava bilo koja periodičnost, ili u *Skolionu za orkestar* (1958.) s improvizacijskim dijelovima.

Premda se Kelemen nikada nije posebno bavio serijalnim strukturama, njihovi ostatci – opet podvrgnuti Kelemenovim skladateljskim zamislama – javljaju se u orkestralnim skladbama kao što su *Sub rosa* (1964.), *Surprise* (1966.), *Floreal* (1970.) i druge. Tu se već nazire Kelemenova kasnija opsjednutost arhetipskim, koja će naposljetku dovesti i do onoga što on naziva "nova artikulacija tonaliteta". U *Florealu II* iz 1978. godine, u skladbi u kojoj razvija karakteristično variranje tempa, strukture i boje, već se posve odmiče od serijalne discipline, a u drugome dijelu poseže za posve stranim naznakama artikulacije tonalitetnih elemenata. U istom se kontekstu korisno prisjetiti i njegove kudikamo poznatije skladbe *Mageia* iz 1977.

Posebno je poglavlje Kelemenov interes prema glazbenom teatru. Godine 1964. sklada *Novoga stanara* prema Ionescu, jedan od rijetkih primjera isprepletanja teatra apsurda i opere kao vrste. Već sljedeće godine, 1965., sklada *Opsadno stanje* (prema Camusovoj *Kugi*). No svakako nije moguće govoriti o Kelemenovu glazbenom teatru a ne spomenuti njegovu *Opéru bestial* na kojoj je, prema narudžbi Njemačke opere u Berlinu, počeo raditi 1972. u suradnji s autorom teksta Fernandom Arrabalom i s autorom scenografije s multimedijским objektima Edmundom Kieselbachom. Rezultati su dovodili do sve većih produkcijskih problema, pa je i projekt doživljavao različite

preobrazbe u kojima se neprestano nazirala jedino Kelemenova beskrajna energija i želja da se projekt završi pod svaku cijenu, ali i prema njegovim zamislama. Tako je *Opéra bestial* najprije postala *Apocalyptic* (premda ju se u popisu Kelemenovih djela najčešće navodi kao *Apocalyptic*. *Opéra bestial*), konačna glazbena verzija praižvedena je 10. listopada 1979. na festivalu Musikprotokoll u Grazu u sklopu Štajerske jeseni. Ta je verzija kao studijska snimka ujedno i jedina dostupna na nosačima zvuka. No *Apocalyptic* (koju je Kelemen u konačnoj verziji podnaslovio kao "Vizije prema *Knjizi nad knjigama*") javljala se u različitim drugačijim verzijama koje je Kelemen, naravno, sve potpisivao kao autor. Tako je na Biennalu 1983. baletni ansambl Državne opere iz Dresdena izveo *Apocalypticu*, koju kao autor libreta potpisuje Antun Wandtke. U komentaru uz tu izvedbu piše: "Djelo u scenskom obliku baletne opere (Fernand Arrabal je autor teksta, a Edmund Kieselbach autor scenografije s multimedijским objektima) nikada nije bilo ostvareno." *Apocalyptic* se dohvatio i znameniti slovački pantomimičar Milan Sládek te je sa svojom verzijom (koja je rabila snimku iz Graza 1979. godine) nastupio na Biennalu 1993. godine. U komentaru uz tu izvedbu (koja je, na sreću, snimljena i pohranjena na Hrvatskoj televiziji) Kelemen piše: "*Apocalyptic* za mene znači sumu iskustava iz mojih ranijih djela. Mnogi se raznorodni elementi spajaju u novu cjelinu. U stilscome smislu riječ je o rasponu od gregorijanskoga korala do najnovijih postignuća elektroničke glazbe [...] U ovoj glazbi bilo mi je stalo do oblikovanja svjesne i nesvjesne sfere. *Apocalypticu* smatram otvorenim djelom u kojemu su sadržani mnogi elementi ovih sfera, što dopušta različite interpretacije [...] Stoga jednom od najvažnijih značajki djela smatram to što je poticajno za različita tumačenja. Iako sadrži i različite nadrealističke elemente, usmjereno je k našoj današnjoj zbilji. Živimo u vremenu koje potiče temeljna pitanja čovjeka [...] *Apocalypticu* smatram svojim životnim djelom, sintezom svega onoga što sam do sada tražio i naučio."

Možda će se činiti da se previše vremena posvetilo tomu Kelemenovu projektu što bi ga se i dalje trebalo držati "djelom u nastajanju" (eng. *work in progress*). No *Apocalyptic* može doista predstavljati nadomjestak za posve nezahvalan zadatak, tj. da se odredi neki skup tendencija koje definiraju Kelemenov razvojni put. Odgovorno tvrdim da to nije moguće, odnosno moguće je jedino uz niz riskantnih redukcija koje tumače glazbu koja više nije posve Kelemenova. Jer Kelemen se naravno ponekad i "oslanjao", no to je bilo samo ponekad i

posve kratkotrajno. Slijedila je uvijek ona vrsta asimilacije koja je bila istinski kelemenovska. Na tom dinamičnom putu *Apocalyptic* je svojim preobrazbama doista neka vrsta sinteze u najpozitivnijem smislu, djelo-projekt koje odražava znatiželju i traženje svoga inicijalnoga autora i otkriva niz konstanti koje se, kao crvena nit, provlače kroz cijeli njegov opus.

Po tomu je Kelemenova glazba u cjelini jedinstvena, i ne samo kao dio hrvatske glazbe druge polovice 20. stoljeća.

No nemojmo ostati samo na glazbi!

Potrebno je smjestiti Kelemenov skladateljski habitus i u posve neobičnu situaciju hrvatske glazbe 20. stoljeća. On je, zajedno sa Stankom Horvatom (1930. – 2006.), Dubravkom Detonijem (1937.), Igorom Kuljerićem (1938. – 2006.) i Davorinom Kempfom (1947.), izdanak razreda Stjepana Šuleka (1914. – 1986.), kultnoga profesora skladanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Nebrojeno se puta upozoravalo na posvemašnju različitost tih Šulekovih izdanaka. No i Kelemen je, također kao profesor skladanja na istoj ustanovi, iznjedrio ne toliko brojnu ali podjednako različitu skupinu hrvatskih skladatelja koji i te kako jasno profiliraju hrvatsku glazbu od druge polovice 20. stoljeća: Rubena Radicu (1931.), Bogdana Gagića (1931.) i Silvija Foretića (1940.).

Reklo bi se da je riječ o kontinuitetu! No nije, nego o težnji da se pod svaku cijenu izbori pravo na vlastitost. Naravno da je to ponajprije Milku Kelemenu u potpunosti uspjelo.

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

REKTOR
ALEKSA BJELIŠ
REDOVITI PROFESOR

I

PROMOTOR
NIKŠA GLIGO
REDOVITI PROFESOR

PROGLAŠAVAJU

DA JE SENAT SVEUČILIŠTA U ZAGREBU NA SVOJOJ 17. SJEDNICI U 345. AKADEMSKOJ GODINI (2013./2014.) ODRŽANOJ 16. RUJNA 2014., PRIHVACAJUĆI IZVJEŠTAJ POVJERENSTVA KOJE SU ČINILI: AKADEMIK NIKŠA GLIGO, PREDSDJEDNIK, AKADEMIK RUBEN RADICA, PROF. DR. SC. EVA SEDAK, PROFESSOR EMERITUS VLADIMIR KRPAN I RED. PROF. ART. ENES MIDŽIĆ, ČLANOVI, ODLUČIO DA

MILKO KELEMEN

STEKNE
**AKADEMSKI NASLOV POČASNOGA DOKTORA
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

POČASNI DOKTORAT SVEUČILIŠTA U ZAGREBU DODJELJUJE SE PROFESORU
MILKU KELEMENU, SKLADATELJU, DIRIGENTU I PEDAGOGU,
ZA IZNIMAN DOPRINOS NAPRETKU HRVATSKE GLAZBENE UMJETNOSTI, MEĐUNARODNOJ
AFIRMACIJI REPUBLIKE HRVATSKE, UGLEDU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
I REPUBLIKE HRVATSKE OPĆENITO.

U POTVRDU TOGA IZDAJE SE OVA DIPLOMA PROPISNO POTPISANA I OVJERENA PEČATOM
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU.

ZAGREB, 26. RUJNA 2014.

BROJ: 55

PROMOTOR
AKADEMIK NIKŠA GLIGO

REKTOR
PROF. DR. SC. ALEKSA BJELIŠ

RES PUBLICA CROATIA
UNIVERSITAS STUDIORUM ZAGRABIENSIS

RECTOR
ALEKSA BJELIŠ
PROFESSOR ORDINARIUS

ET

PROMOTOR
NIKŠA GLIGO
ACADEMIAE SOCIUS

PRONUNTIANT

SENATUM UNIVERSITATIS STUDIORUM ZAGRABIENSIS IN SUO XVII CONSENSU
ANNO ACADEMICO CCCXLV (MMXIII/MMXIV), DIE XVI MENSIS SEPTEMBRIS ANNI MMXIV
HABITO, RELATIONEM CONSILII, IN QUO ACADEMIAE SOCIUS NIKŠA GLIGO, PRAESES ET
ACADEMIAE SOCIUS RUBEN RADICA ET PROFESSOR EVA SEDAK ET PROFESSOR EMERITUS
VLADIMIR KRPAN ET ARTIUM PROFESSOR ORDINARIUS ENES MIDŽIĆ, MEMBRA FUERUNT,
APPROBAVISSE ATQUE DECREVISSE, UT IN VIRUM ILLUSTRUM

MILKO KELEMEN

**GRADUS DOCTORIS HONORIS CAUSA
UNIVERSITATIS STUDIORUM ZAGRABIENSIS**
CONFERRETUR.

PROFESSOR MILKO KELEMEN, MUSICES COMPOSITOR ET DIRECTOR
NECNON PAEDAGOGUS, GRADU DOCTORIS HONORIS CAUSA
UNIVERSITATIS STUDIORUM ZAGRABIENSIS ORNATUR,
QUIA DE ARTE MUSICES CROATICA IN MAIUS PROVEHENDA EXIMIE PROMERUIT, QUIA
REI PUBLICAE CROATIAE PER ORBEM TERRARUM AFFIRMANDAE NEC NON DIGNITATI
UNIVERSITATIS STUDIORUM ZAGRABIENSIS PLERUMQUE REI PUBLICAE CROATIAE
OPERAM NAVAVIT.

CUIUS REI IN FIDEM HOC DIPLOMA RITE SUBSCRIPTUM
ET UNIVERSITATIS SIGILLO MUNITUM EDITUM EST.

DATUM ZAGRABIAE, DIE XXVI MENSIS SEPTEMBRIS ANNI MMXIV.

NUM. LV

PROMOTOR
ACADEMIAE SOCIUS NIKŠA GLIGO

RECTOR
PROFESSOR ALEKSA BJELIŠ

Zahvala profesora Milka Kelemena

Veliko uzbuđenje i dubina neočekivane radosti, pobuđeni vašom odlukom o dodjeli počasnog doktorata Sveučilišta u Zagrebu, imaju korijen u činjenici da to priznanje osjećam kao odliku koja na posebni način povezuje u jedno sve nagrade i odlikovanja koja sam dobio tijekom života, oplemenjuje ih i uzvisujući ih nadvisuje. Mislim i na ona u mojoj domovini i ona u svijetu, posebno u Njemačkoj, gdje sam proveo veći dio svoga života. Kao skladatelj prisutan s naručenim djelima na velikim njemačkim koncertnim i opernim scenama, surađivao sam s najznačajnijim orkestrima, dirigentima i solistima, s velikim skladateljima i kao učenik i kao suborac u istraživanju novih glazbenih svjetova, a zatim i profesor kompozicije na muzičkim akademijama u Düsseldorfu i Stuttgartu. Vodio sam majstorske tečajeve za mlade skladatelje diljem svijeta od Tokija, Australije do Buenos Airesa i Rio de Janeira, europskih i američkih sveučilišta poput Yalea i onog u Montrealu. No nikada se ni djelovanjem ni mislima ni dušom nisam stvarno odvajao od Zagreba, posebno ne od Muzičkog biennala, koji sam potaknuo i stvorio kao najosobniji i najsnažniji doprinos suvremenoj glazbenoj kulturi moga naroda.

Zagreb se zahvaljujući gotovo pritajenim, krhkim, no ipak nosivim slojevima europske civilizacije i kulture u svojim temeljima, uspio izdići iz duboke društvene i kulturne izolacije, pa se i uz ne mali politički otpor hrabro otvorio revolucionarnim idejama i profilirao kao mjesto susreta koje nije bilo samo živa točka dodira istočnoga i zapadnoga svijeta nego jedinstvena i uzbudljiva, povremeno urotnički tajnovita i rizična linija suradnje. Bilo je to prijelomno doba u kojem je ideja napretka u umjetnosti govorila i o konkretnoj slobodi osobe i društva, pa se nadam da će u auru ovog velikog priznanja ući svojom svijetlom točkom i oni s početka inicijatorskog i organizatorskog lanca Muzičkog biennala: Većeslav

Holjevac, Ivo Vuljević i Josip Stojanović, s kojima sam, stvarajući tu bogatu umjetničku i dijalošku manifestaciju, mobilizirajući sve kolege glazbenike, ali i intelektualni krug onih koji su željeli nadvladati zaostajanje — čak izostajanje — kulturnog razvoja, otvarao put novom svijetu glazbe. Stvoren je na taj način prostor prodoru ne samo novog duha onog doba nego, mislim da smijem reći, i napretku demokracije u nas. Moj je kredo, a potvrđivao sam to i angažmanom oko Biennala i svojim opusom, da glazba, stara ili nova, za sebe nema smisla. Njome skladatelj otkriva do tada nepoznate predjele duha i iznova tumači smisao sveukupnog čovjekova postojanja. Ona dakle nije ukras nego važna društvena vrednota, što proizlazi iz njezina antropološkog djelovanja, iz sposobnosti obraćanja pluralizmu ljudske osobe kako bi obogatila individualnost, najveću vrijednost svakog čovjeka.

Zahvaljujem posebno mojim kolegama s Muzičke akademije da su me predložili za tu čast, jer je ona poput svoda pod kojim mogu s dubokim naklonom okupiti svoje profesore: Stjepana Šuleka, Friedericha Zauna i Melitu Lorković, velike glazbenike Antonija Janigra i Milana Horvata, koji su na samim počecima prepoznali vrijednost mojih traženja i zdušno ih zastupali, te svoje učenike, skladatelje Rubena Radicu, Bogdana Gagića i Silvija Foretića, koji su bitno obogatili hrvatsko suvremeno stvaralaštvo i raspravljaju o glazbenim temama, povijesnim datostima i osobnim rješenjima na svjetskoj razini. Za mene oni predstavljaju ujedno most prema generacijama glazbenika i glazbenih teoretičara koji nasljeđuju i brinu se za Muzički biennale, njegov današnji status i smisao, dakle za sudbinu glazbe u hrvatskoj sredini.

Dopustite mi da se, uz zahvalu Povjerenstvu i Senatu Sveučilišta koji su podržali i prihvatili prijedlog, spomenem svoga brata Borisa Kelemena, koji je doktorirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, jer sam zahvaljujući njegovu znanju i podršci svoje spoznaje, ambicije i ideje na području glazbe te u programima Muzičkog biennala mogao uspoređivati s tendencijama na području suvremenog likovnog stvaralaštva i dopunjavati s iskustvima duhovnih strujanja i prakse koji su bili predstavljeni na gotovo istovremeno pokrenutim Novim tendencijama, u čemu je Boris sudjelovao.

Uostalom, kada je moj brat prvi put putovao u (tada) Zapadnu Njemačku, ponio je moju klavirsku sonatu i imao je priliku pokazati je velikom

skladatelju Karlu Amadeusu Hartmannu, koji ju je sa zanimanjem pročitao i rekao da će za mene, koji tada nisam ništa znao o razvoju nove glazbe, napisati pismo preporuke Wolfgangu Steineckeu, organizatoru ljetnih tečajeva u Kranichsteinu, te da ću ondje sigurno dobiti stipendiju. Prilikom svog prvog putovanja u Darmstadt 1956. godine javio sam se Hartmannu i on me je pozvao da ga posjetim. Razgovarali smo o Waltu Whitmanu, kojeg sam rano otkrio u prijevodu Tina Ujevića iz 1953. i koji mi je već tada bio vodeći duhovni lik sa svojom zloslutnom kozmologijskom pozadinom. Hartmann mi je odsvirao jedan dio svoje Šeste simfonije, s kojom sam bio oduševljen, jer sam osjetio ogromni *energicum* i ono čemu i sam težim prilikom komponiranja (pa i nakon svih škola, Darmstadta, glazbenih i filozofskih spoznaja): ravnopravnost sfere svjesnoga i nesvjesnoga.

Razmišljam koliko li je pisama preporuke Hartmann napisao Steineckeu, kao što je učinio za mene, i koliko je djela mladih skladatelja izveo na čuvenim koncertima *Musica viva* u Münchenu, o kojima sam tada s njim dugo razgovarao. A koliko je tek meni i mojim prijateljima Györgyu Ligetiju i Witoldu Lutosławskom, skladateljima iz zatvorenog i zarobljenog dijela Europe, trebalo hrabrosti, elana i snage da tražimo puteve i kucamo na vrata iza kojih su se mogli otvarati novi, za nas nepostojeći i u našem neopisivom siromaštvu nedostupni svjetovi.

Stoga sam posebno sretan i ponosan što sam za otvorenje drugog Muzičkog biennala 1963. mogao naručiti djelo od Witolda Lutosławskoga, sjajne *Trois Poèmes* Henrija Michauxa za dva zbora (izveli su ih tadašnji Zbor RTZ-a, dirigenti Slavko Zlatić i Witold Lutosławski), i to u godini kada je na Muzičkom biennalu Stravinski dirigirao Zagrebačkom filharmonijom, Hamburška opera, koju tada vodi briljantni Rolf Liebermann, gostuje s operom *Potop* Igora Stravinskog, *Wozzeckom* i *Lulu* Albana Berga te *Zatvorenikom* Luigija Dallapiccole, Zagrebačka opera izvodi Brittenov *San ljetne noći*, a Balet HNK tri hrvatske praiizvedbe (skladbe Krešimira Fribeca, Ive Kirigina i moje malenkosti). Simfonijski orkestar Moskovske državne filharmonije došao je te 1963. s Kirilom Kondrašinom i Dmitrijem Šostakovičem, Komorni orkestar Krakovske filharmonije s Andrzejom Markowskim, tu je i *Dancers' Workshop Company* Anne Halprin iz San Francisca, zatim John Cage, Luigi Nono, Luciano Berio, a novum je bio i *Kolektivni koncert* eksperimentalne grupe *Recherches musicales* Francuske radiotelevizije (Malec, Mache, Bayle,

Ferrari, Canton). Sve su to pratili – i sudjelovali u simpozijima, predavanjima i diskusijama – brojni kritičari i teoretičari nove glazbe poput Hansa Henricha Stuckenschmidta i Ulricha Dibeliusa.

Realizacija MBZ-a, koji je od prvog dana bio uzbudljiv svjetski događaj, europski glazbeni laboratorij i naša škola, na neki je način rezultat intenzivnog učenja, usvajanja novih tehnika, sazrijevanja, moje pune kreativne prisutnosti na svjetskoj sceni i sudjelovanja u samom žarištu razvojnih procesa suvremenog stvaralaštva. Mjerio sam snagu novih ideja i „zakona“ u osobnim dodirima s najznačajnijim skladateljima i njihovim shvaćanjima, stoga su mi poticajni bili i ručak sa Stravinskim i diskusija sa Stockhausenom, šetnja s Hindemithom, kupovina s Cageom, svađa s Nonom, intervju sa Šostakovičem, doručak s Dallapiccolom, a sretan sam da sam njih i mnoge druge doveo u Zagreb.

U međuvremenu, nakon studija u Parizu koji je obilježilo moje otkriće kod nas nepoznatog Bartóka i senzacionalan dojam Messiaenove osobe, skladatelja i vizionara, za mene uz Weberna sigurno jedno od ishodišta nove glazbe, postao sam član Darmstadtske škole. Sa Stockhausenom sam skladao *Studiju za flautu solo*, a s Boulezom, Madernom, Kagelom, Nonom, Bussottijem i mnogim drugima vodio duge razgovore, sretao Adorna i svjedočio njegovoj antipatiji prema psihološkim istraživanjima i tumačenjima u glazbi. Heinz Holliger upravo je u Darmstadtu izveo moju *Sonatu za obou i klavir* iste 1962. godine kada sam dobio i Beethovenovu nagradu grada Bonna za *Transfiguracije* za glasovir i orkestar (izveli su ga Branka Musulin, Andrzej Markowski i NDR simfonijski orkestar). Gotovo istovremeno Bonnska je filharmonija pod ravnanjem Volкера Wangenheima izvela *Ekvilibre* za dva orkestra, te 1963. *Radiant*, koji je u Darmstadtu izveo ingeniozni Bruno Maderna, i za koji sam dobio nagradu talijanske sekcije Međunarodnoga društva za suvremenu glazbu. Sva su ta djela, pa i *Skolion* za orkestar što ga je Hans Rosbaud izveo 1960. na Svjetskom festivalu Međunarodnoga društva za suvremenu glazbu u Kölnu, simptomatična i ne samo po naslovima simbolična za moj razvoj i za tu krucijalnu fazu.

Prirodno se tu uklapaju i ulančavaju sjećanja na mog profesora kompozicije Wolfganga Fortnera, kojeg sam prvi put sreo u Darmstadtu 1957. i odsvirao

mu tada svoje još folkloristički obojene skladbe. Pozvao me je da dođem k njemu u Freiburg „analizirati novu glazbu“, a s posebnim zalaganjem isposlovao je da dobijem stipendiju DAAD-a. Kada sam ga pitao kako da mu zahvalim, odgovorio mi je da jednom kad postanem profesor moram pomoći mladim skladateljima, priskrbiti im stipendije i organizirati izvedbe. “To će mi biti zahvala!” rekao mi je. Nastojao sam mu trajno iskazivati zahvalnost.

Vijest o dodjeli počasnog doktorata izazvala je nezaustavljivi vrtlog slika, glasova, krajolika, osoba i emocija raznih boja s energijama osebnijih profila. Da bih svladao silinu kojom je pokrenuta ta rijeka sjećanja, provjeravam tragove svojih – sada mi se čini frenetičnih – putovanja u svim smjerovima duhovnog i fizičkog prostora, što su bilježeni i objavljeni u knjigama zapisa i teoretskih razmatranja i razgovora. Pokušavao sam pratiti i osvjestiti svoje dugo prolaženje kroz labirinte u kojima sam doživljavao sve (i htio tako prepoznati) kao impuls u nekoj golemoj jedinstvenoj mreži strujanja. U tom spletu sila s jasnoćom vibriraju rezonance mog djetinjstva i rane mladosti, prepoznaju se tragovi inicijalnog romantičnog elana i vjere u preobražavajuću moć umjetnosti, vrline usađene u mome obiteljskom glazbenom krugu, koji je pravo ishodište moga stvaralaštva.

Da taj život u Slatini nije samo poetska metafora djetinjstva u provinciji, s idiličnim ali i dramatičnim životnim iskušenjima i iskustvima u mojim knjigama i sjećanjima, govori jedan snažan odgovor. Radi se o pozivu iz tog kraja da se moja djela, suvremena umjetnost i glazba, pa i avangardna, upišu u taj duhovni pejzaž i obogate ljude i djecu širim horizontima. *Dani Milka Kelemena*, festival koji se već 20 godina gradi oko mojih djela – a koji je, mobilizirajući Grad, Županiju i Ministarstvo kulture, danas i fondove EU-a – inicirala Jadranka Srdoč, doživljavao s prosvjetiteljskim oduševljenjem i zahvalnošću kao spiralnu nadogradnju mojih nadanja i ostvarenja. Stoga mi se i mjesto moje zbirke u slatinskomu muzeju čini ne samo kao jedan vid konkretizacije te metafore nego i zaprepašujuće realan odgovor na naslov jednog članka koji sam 1967. objavio u njemačkom časopisu *Melos* (analizirajući svoje shvaćanje tadašnjega glazbenog teatra): “Ispražnjena soba –uspomene iz djetinjstva.“

Moj je otac imao prvi radioaparat u Slatini 1931. Jednom me je majka probudila navečer i rekla da moram doći slušati radio jer je na programu

Beethovenova *Sedma simfonija*, ovo je Beč i počinje Allegretto. Doživio sam nešto za što nisam znao da postoji. Bila je to jedna nova dimenzija života, užasno privlačna, u isti čas bolna i očaravajuća. S mamom sam već kao malo dijete slušao Brucknera, a kako je bila dobra violinistica (i izvrsna slikarica), i svi su u obitelji svirali, u našoj kući u Virovitici redovito se petkom svirala komorna glazba. Primamljeni zvucima Schubertova *Trija* naišla su za vrijeme rata dva njemačka vojnika, profesionalni glazbenici, i pitali smiju li s nama svirati. Bili smo sretni da se naš komorni sastav povećao i često smo ih pozivali. Odmah na kraju rata moj je otac uhićen kao njemački špijun i prošao je strašan logor na Papuku. S time u moj svijet neizbrisivo ulaze odjeci ratnih užasa i sjene straha diktature koje ću kao svoje iskustvo ugraditi u operu *Opsadno stanje* prema drami Alberta Camusa.

Muziciralo se i u kući moga djeda, jer je baka, koja je bila kraće vrijeme učenica Franca Liszta, redovito četveroručno svirala transkripcije raznih simfonija s paterom Kamilom Kolbom. On je svirao i svoje skladbe, što me je impresioniralo, a kada je na klaviru našao moje skice, počeo sam, tada jedanaestogodišnjak, dobivati poduku iz harmonije i kontrapunkta. Slao sam mu svoje zadaće na ispravak i kada je iz Virovitice premješten u Varaždin, ali mu i pisao o snovima o velikom svijetu i velikoj glazbenoj karijeri. Izgledalo je to opasno nerealno, buntovnički i nemoguće. No zahvaljujući toj strastvenoj mladenačkoj fantaziji, ali i upornosti, došao sam 1945. na Muzičku akademiju s dosta kompozicija, čak i s jednom simfonijom. To je ne samo iznenadilo nego i potaknulo Frana Lhotku, tadašnjeg rektora Muzičke akademije, da mi osigura stipendiju. Glazba i studij određivali su granice moga svijeta u kojem sam intenzivno živio. Iste sam godine sreću svoju kolegicu, pijanisticu Veru Wilke, s kojom sam se kasnije i oženio.

Baka me je odgojila u strogo klasičnom duhu i ono što sam čuo od bake, naravno na daleko višem nivou, čuo sam i od profesora Šuleka, tako da je ideološka pozadina mog odnosa prema Šuleku bila veoma duboka. Bilo je upravo nevjerojatno kako smo se dobro razumjeli, a i voljeli. Bio je svestran muzičar, s golemim iskustvom i znanjem, vrlo samouvjeren i egocentričan – i to sam također od njega naučio. Nije ga impresionirala moja želja da pišem sasvim novu glazbu s novom muzikalnošću, uostalom i dirigent Friedrich Zaun smatrao je da sam poludio.

S paničnim osjećajem zaostajanja bježao sam iz tek naučenih i osvojenih pozicija prema nekoj nedokučivoj realnosti koju ću na kraju tražiti izvan svladanih sustava i u psihološkim arhetipskim sferama. Jedan od najjistitijih i najsilovitijih doživljaja bio je za mene uvijek proboj iz jednog kruga glazbene svijesti u drugi, novi, još nedoživljeni. U tome je kazalište imalo katalizatorsku funkciju. Nakon suradnje i prijateljstva s Ionescom i otkrića apsurdnog teatra s *Novim stanarom*, pa i nakon velikog uspjeha opere *Opsadno stanje* u Hamburgu, koja je bila svojevrsni duhovni dijalog s mojom prošlošću i ima elemente totalnog teatra (kružecu glazbu prostora, elektroničku glazbu, uključivanje publike u zbivanje), nisam više u koncepciji opere u budućnosti vidio glazbu kao glavni fenomen. Trebalo se usmjeriti prema ravnopravnosti svih parametara djelujućih umjetnosti, dakle i autora, koji zajedno kreiraju cjelinu iz međuovisnih interaktivnih elemenata. Uostalom, lucidnoj rečenici Pierrea Schaeffera “U muzici je sve muzika” zahvaljujem prosvjetljenje bez kojeg možda ne bih došao na ideju komponirati *Operu bestial*, na kojoj sam započeo raditi 1972.

Smatrao sam se na početku autorom zvukovnog događanja s Arrabalovim vizijama *Knjige nad knjigama*, Kiesebachovim idejama objekata i medijskih zbivanja, a Otto Piene trebao je kreirati kinetiku svjetla. Ideal je bio zajednički stvoriti multimedijalnu akciju, nisam zamišljao operu nego dovođenje u svijest novih oblika komunikacije. *Opera Bestial – Apokalyptika* u izvjesnom je smislu – na sceni nerealizirana – sinteza svih mojih iskustava i ambicija, hrabrosti imaginacije, velikoga rada, ozbiljnog i iskrenog angažmana. Na neki način ona ostaje opera budućnosti.

Sasvim u stilu Walta Whitmana, koji me je pratio cijeli život i nije bio samo inspiracija i duhovna kičma mog *Requiema* i oratorija *Salut au monde*, mislio sam stvarajući *Apokalyptiku* na čovjeka današnjice kojem je bliska pomisao da živi u nekoj vrsti „posljednjeg vremena“. Ta se pomisao pričinjala i čini nadalje stvarnom bez obzira na to promatramo li i prosuđujemo li današnjicu s filozofskog, umjetničkog, političkog ili teološkog aspekta. Ono znano nam odumire, novo razočarava prije nego što bi nas uvjerilo, stremljenje prema vlasti rukovodi najveći dio mišljenja i djelovanja. Zbog toga je nastajanje te opere ishodilo iz čežnje za boljim životom, za sigurnošću, za pravednošću i ljubavi – kao i sve moje djelovanje.

Sretan sam jer sam duboko svjestan da dodjelom ovog počasnog doktorata Sveučilište daje puni smisao mojim životnim nastojanjima i putu, na kojem nisam bio usamljen, jer me u svim situacijama podupirala i pratila, ponekad vodila, a ponekad spašavala, moja supruga Mela. No naročito zato jer to priznanje dodatno potvrđuje snagu i intelektualni potencijal hrvatske kulturne i umjetničke sredine koja me je formirala. Izgradila me je i osnažila za susret i dijalog s velikim svijetom, za postavljanje odlučujućih, čak sudbonosnih pitanja, pa i za pitanje tko sam. Hrvat iz Slatine, osim toga i Nijemac, Francuz, Indijac, Amerikanac –Whitmannov prapraunuk, jaguar, mrav, kamen i pijesak, već sam davno napisao. Skladatelj, osnivač Muzičkog biennala, pedagog, istraživač elektronike, pisac, pustolov, nesvjesni animist koji je iskusio svetost Dunava u Iloku svog djetinjstva i obnavljao je suočavajući se s Gangesom. U krajnjoj liniji u svemu sam strastveni tragač za nedostižnim i nedokučivim.

Hvala vam!

Popis počasnih doktora Sveučilišta u Zagrebu

Ime i PREZIME, godina dodjele doktorata

1. Tadija SMIČIKLAS, 1913.
2. Eugen HABSBURŠKI, 1915.
3. Svetozar BOROVIĆ, 1915.
4. Matija STEPINAC, 1918.
5. R. W. SEATON WATSON, 1920.
6. Milan ROJC, 1920.
7. Tomáš G. MASARYK, 1920.
8. Frano BULIĆ, 1921.
9. Vladimir MAŽURANIĆ, 1925.
10. Nikola TESLA, 1926.
11. Antun AKŠAMOVIĆ, 1926.
12. Dragutin GORJANOVIĆ KRAMBERGER, 1927.
13. Slobodan JOVANOVIĆ, 1927.
14. Đuro ARNOLD, 1930. (zlatni doktorat)
15. Milan JOVANOVIĆ BATUT, 1931.
16. Slavko ZIMMERMAN, 1934.
17. Nikola JAGIĆ, 1936.
18. Lavoslav RUŽIČKA, 1940.
19. Vladimir NAZOR, 1946.
20. Vladimir PRELOG, 1952.
21. Stjepan P. TIMOŠENKO, 1956.
22. Niels Henrik David BOHR, 1958.
23. Robert ROBINSON, 1960.
24. Mislav DEMERAC, 1960.
25. Alfons KAUDERS, 1960.
26. *Božo MILANOVIĆ, 1962.
27. *Pavao BUTORAC, 1964.
28. Sarvepalli RADHAKRISHNAN, 1965.
29. Julije BUDISAVLJEVIĆ, 1968.
30. Fran KOGOJ, 1968.
31. Josip BROZ TITO, 1969.
32. Lev ANDREJEVIĆ ARCIMOVIĆ, 1969.
33. Ernest BLOCH, 1969.
34. David CUTHBERTSON, 1969.
35. Giacomo DEVOTO, 1969.
36. Werner Karl HEISENBERG, 1969.
37. Dorothy CROWFOOT HODGKIN, 1969.
38. Roman JACOBSON, 1969.
39. György LUKÁCS, 1969.
40. Nikolaus PEVSNER, 1969.
41. André VAILLANT, 1969.
42. *Franjo KUHARIĆ, 1970.
43. *Franz KÖNIG, 1970.
44. *Karlo BALIĆ, 1970.
45. *Vilim KEILBACH, 1970.
46. *Ivan OSTOJIĆ, 1970.
47. *Mijo ŠKVORC, 1970.
48. *Antun ZANINOVIĆ, 1970.
49. Đorđe MANO – ZISI, 1970.
50. Anton SLOBODNJAK, 1970.
51. Vjekoslav ŠTEFANIĆ, 1970.
52. Fran BOŠNJAKOVIĆ, 1970.

53. Stanko ŠILOVIĆ, 1970.
54. Anton DOLENC, 1970.
55. Josip LONČAR, 1970.
56. Željko KOVAČEVIĆ, 1970.
57. Vinko MANDEKIĆ, 1970.
58. Albert OGRIZEK, 1970.
59. Alois TAVČAR, 1970.
60. Charles Herbert BEST, 1976.
61. Karol BORSUK, 1976.
62. Heinz ELLENBERG, 1976.
63. Henri LEFEVBRE, 1976.
64. Vladimir BAKARIĆ, 1977.
65. Jean – Marie PÉRÈS, 1978.
66. Helmut WOLF, 1981.
67. Jakov BLAŽEVIĆ, 1981.
68. *Branko FUČIĆ, 1985.
69. Jean DAUSSET, 1985.
70. Victor PAPANEK, 1985.
71. Ermin TEPLY, 1987.
72. Primo NEBIOLO, 1987.
73. Cornelius C. A. VOSKUIL, 1987.
74. *Štefan LÁSZLÓ, 1987.
75. *Marija A. PANTELIĆ, 1988.
76. Rudolf Karl ZAHN, 1988.
77. Linus PAULING, 1988.
78. *Ćiril KOS, 1989.

79. *Živan BEZIĆ, 1989.
80. Herman Northrop FRYE, 1990.
81. Alois MOCK, 1993.
82. Johann G. REISSMÜLLER, 1995.
83. Paško RAKIĆ, 1997.
84. Süleyman DEMIREL, 1997.
85. Egon MATIJEVIĆ, 1998.
86. William J. PERRY, 1998.
87. Margaret THATCHER, 1998.
88. Kathleen VAUGHAN WILKES, 2001.
89. Robert BADINTER, 2003.
90. Jacques FRIEDEL (**1995.), 2008.
91. Albert FERT, 2008.
92. Branko LUSTIG, 2009.
93. Zdenko RENGEL, 2010.
94. Mladen VRANIĆ, 2011.
95. Josip BOZANIĆ, 2012.
96. Mirjan DAMAŠKA, 2012.
97. Milko KELEMEN, 2014.

*Zvezdicom su označeni počasni doktori promovirani na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u vrijeme kada taj fakultet nije smio biti u sastavu Sveučilišta. Ugovorom između Sveučilišta i KBF – a od 11. ožujka 1996. priznate su sve diplome KBF – a kao sveučilišne.

**Odluka Senata Sveučilišta u Zagrebu o dodjeli počasnog doktorata donesena je u akademskoj godini 1994./1995.

NAKLADNIK
Sveučilište u Zagrebu
www.unizg.hr
e – mail: unizginfo@unizg.hr

UREDNIČKI ODBOR
Sandra Kramar, prof.
Katarina Prpić, prof.

LEKTURA
Ivanka Šenda, prof.

TISAK
Sveučilišna tiskara, d.o.o.
200 primjeraka

Zagreb, rujan 2014.